

ELŐSZÓ

PETERCSÁK TIVADAR

Kedves Doktoranduszok, Hallgatók és Kollégák!

Örültem, amikor Romsics Ignác professzor, a Történelemtudományi Doktori Iskola vezetője megkért, hogy szervezzünk egy konferenciát, műhelybeszélgetést a 20. századi parasztságról. Ennek révén ráirányíthatjuk a figyelmet az agrártörténeti kutatásokra, amelyeknek Egerben nagy hagyománya van. Elég, ha – a teljesség igénye nélkül – Nagy József, Für Lajos, Bohony Nándor, Besze Tibor, Kozári József és Nemes Lajos publikációira utalok. Jónak tartom, ha az agrártörténeti kutatások kiegészülnek a néprajzi vizsgálatokkal, amelyre példa a 2010 őszén a tradicionális agrárközösségekről és mezőgazdasági szövetkezetekről rendezett konferenciánk.¹

Csak emlékeztetőül szeretném felidézni, hogy Magyarországon a két világháború között a mezőgazdaság a nemzeti jövedelemből való 40%-os részesedésével még mindig meghatározó nemzetgazdasági ágazat volt. Az összlakosságon belül a mezőgazdasággal foglalkozók aránya 1930-ban 51,8%, 1941-ben pedig 48,7%. 1930-ban az 5-100 kat. hold közötti földet birtokló kis-, közép- és gazdagparasztként családtagjaikkal az összparaszság 30%-át tették ki, és az 1-5 hold közötti törpebirtokosokkal az agrárnépesség 54%-át alkották.²

A földbirtokos és családi üzemszervezetben tevékenykedő parasztként gazdálkodását – mint a népi kultúrát általában – egyszerre jellemezte a tradíciókhoz való ragaszkodás, a hagyományok generációról generációra való átadása és a megújulásra való törekvés. A mezőgazdaság gépesítése, a gépekkel együtt megjelenő új munkamódok és munkaszervezeti formák a 20. század közepére már paraszti hagyománnyá váltak. Maguk is alakítottak rajta, a szegényebbek utánosni próbálták a gépgyártókat, és a falusi iparosok hasonló elven működő szervezeteket barkácsoltak. Az új növények, gépek, a piaci igények és a gazdaságosági követelmények a 20. században teljesen átformálták a magyar földművesek szemléletmódját. Ebben az állami akcióknak, kezdeményezéseknek és jogszabályoknak az 1890-es évektől különösen fontos szerepe volt.³

A paraszti eszközkultúrában megnyilvánuló újítások – hatékonyabb kézi eszközök, mechanikus szerkezetek és igazi gépek – az ország egyes vidékein több évtizedes különbséggel jelentek meg és váltak elfogadottá. A régi és új munkael-

¹ *Petercsák Tivadar* 2011.

² *Romsics Ignác* 2010. 161–162., 189., 197.

³ *Paládi-Kovács Attila* 2009. 523–525.

járások egymás mellett élhettek, ami a centrum területeken rövidebb ideig tartott, mint a peremvidékeken.⁴

Konferenciánk időkerete a 20. század, amelynek agrárreform törekvései, a hagyományos gazdálkodást megszüntető nagy gazdasági-társadalmi átalakulás, az erőszakos téeszesítés, a kádári konszolidáció és a rendszerváltozás alapvetően befolyásolta a parasztsaládok termelését, társadalmi kapcsolatrendszerét és életmódját. Előadásaink ennek a folyamatnak egy-egy gazdasági ágazatát, korszakát mutatják be, utalva a paraszti gazdálkodásban jellemző tradíciókra és az új kihívásokra adandó válaszokra.

IRODALOM

Paládi-Kovács Attila

2009 Földművelő gazdálkodás. In: Magyar Néprajz I.2. Táj, nép, történelem (Főszerk.: Paládi-Kovács Attila) 513–525. Budapest

Petercsák Tivadar (Szerk.)

2011 Tradicionális agrárközösségek, mezőgazdasági szövetkezetek a Kárpát-medencében (19–21. század). Tudományos konferencia előadásai. Eger, 2010. október 6–7. Acta Academiae Agriensis Nova Series Tom. XXXVIII. Sectio Historiae. Eger

Romsics Ignác

2010 Magyarország története a XX. században. Budapest

Szilágyi Miklós

2000 Hagomány és újítás a népi gazdálkodásban. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXXIX. 461–480. Miskolc

⁴ Vö: Szilágyi Miklós 2000. 461–480.